

DUNYONING OG'RIQLI NUQTALARI

Xayitova Shodiya Raxmonberdi qizi

Andijon davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada dunyoning siyosiy jihatdan og'riqli bo'lgan hududlari haqida fikr yuritilgan bo'lib, o'z navbatida ularning kelib chiqish sabablari hamda bartaraf qilish yechimlari haqida o'ziga xos mulohazalar berilgan.

Kalit so'zlar: bahsli hudud, bahsli orollar, bahsli tumanlar, davlat suvereniteti, demilitrizatsiya, demarkatsiya.

KIRISH

Dunyodagi yuzlab katta-kichik hududlar turli mamlakatlar o'rtasidagi bahslidir. "Bahsli hudud"-deganda kamida bitta yohud bir nechta davlat tomonidan qayerga tegishligi bahsli bo'lgan hudud tushuniladi. "Bahsli hududlar" doimiy ravishda paydo bo'ladi, chunki dunyo manzarasi o'zgarib bormoqda va davlat chegaralari shunga mos ravishda o'zgarib boraveradi. Darhaqiqat bunday o'zgarishlarni hozirgi zamon siyosiy ayvonida ham ko'rishimiz mumkin. Xususan, Rossiya-Ukraina, Isroil-Falastin, Xitoy-Tayvan munosabatlarida.

Dunyoda hal qilinmagan hududiy nizolar haqida ko'pgina xorijiy va mahalliy olimlar fikr yuritganlar.

Hududiy nizo - bu muayyan hududga qonuniy egalik qilish bo'yicha davlatlar o'rtasidagi xalqaro nizo. Tomonlar o'rtasidagi chegaralarni belgilash bo'yicha kelishmovchiliklar, shuningdek, bir tomonlama hududiy da'vo hududiy nizo emas.

Hozirda dunyoning 50 ga yaqin davlati qo'shnilari bilan ma'lum hududlarni bahslashmoqda. Amerikalik tadqiqotchi Deniel Pipsning hisob-kitoblariga ko'ra, Afrikada 20 ta, Yevropada 19 ta, Yaqin Sharqda 12 ta, Lotin Amerikasida 8 ta shunday bahslar mavjud.

ASOSIY QISM

Isroil Falastin muammosi - G'arbiy sohil va G'azo sektori Isroil-Falastin ziddiyatning qaynoq nuqtalaridir, negaki ISROIL tomonidan ish'ol qilmagan Falastinning qolgan hududlari sanaladi. Bu kelishmovchiliklar ming yillik tarixga ega va keyingi ikki asrda o'z avjiga chiqqan muammodir. Bir qator qonli to'qnashuvlarga sabab bo'layotgan muammoning yechimi yo'qday tuyilaveradi, negaki, Isroil bosqinini ko'pchilik G'arb davlatlari, xususan AQSH va Buyuk Britaniyaning qo'llab quvvatlashidir. 2023 yil 7-oktabridagi G'azo sektorida joylashgan HAMAS tashkilotining Isroilga hujumi oqibatida kelib chiqqan navbatdagi urush natijasida, sionistlarning yangi misli ko'rilmagan agressiyasi tufayli minglab begunoh insonlarning o'limiga sabab bo'ldi.

Muammoning ikkinchi tomoni Quddus shahridir, ushbu shahar amalda Falastin muxtoriyati poytaxtidir. Lekin keyingi yillarda Isroil o'z poytaxtini Tel -Aviv shahridan Quddusga ko'chirishi va uni AQSHning tan olishi yuqorida ta'kidlaganimizdek muammoni yechimi yo'q tomomnga qarab ketayotganini ko'rsatadi.

Ukraina - Jahonning hozirda ikkinchi qonli hududiy nizolarga sabab bo'layotgan mintaqasidir. Mana uch yildirki Rossiya Ukrainaga harbiy harakatlarni davom qildirmoqda. Asosiy davolar, dastlab Qrim yarim oroli, keyinchalik Ukrainaning NATOga a'zoligi kirishiga hayrihohligi bilan jiddiy ziddiyatlarga olib kelgan bo'lsada. Ammo Rossiya tomoni u yerdagi rus millatiga mansub aholining zo'ravonliklarga uchrashishi hamda o'z mustaqilligini e'lon qilgan Donetsk va Lugansk Xalq Respublikalarini amalda himoyachisi sifatida qo'shin kiritmoqda va keyinchalik urushning keyingi sahnasida o'zi egallab olgan Ukraina hududlariga davo qilmoqda. Shu bilan birga Rossiyani bo'g'ziga kirib borayotgan NATOni yo'lini to'sish maqsadida Ukrainaning ushbu tashkilot a'zoligi kirishidan voz kechtirmoqchi.

To'g'ri bu yerda Ukraina ikki katta kuch orasidagi kurash maydoniligicha qolmoqda. Garchi G'arb dunyosi Ukrainani qo'llab quvvatlayotgan bo'lsada, eng ko'p yo'qotishlar uning gavdaniga tushmoqda. Qacholardir, urush tugar, ammo ikki qardosh xalq o'rtasida adovatni unitish hamda, Ukrainani iqtisodiy tiklanishi uchun ko'p yillar va ko'p pullar kerak bo'ladi.

Tayvan oroli - Xitoy orolini o'z mamlakatini bir qismi deb biladi va ko'p yillardan beri bu borada yakdil pozitsiyada turubdi. Ammo orolda mustaqil Tayvan davlati mavjud, hamda dunyoning ko'pgina mamlakatlari uni tan oladilar, xususan AQSH, va u Xitoy hukumati orolni harbiy yo'l bilan egallashga urinishlar qiladi degan taxmin qiladi. Natijada, mazkur orolga doimiy ravishda harbiy yordam berib keladi. Bu esa qachonlardir, Xitoy va orol davlat Tayvan o'rtasida harbiy harakatlar bo'lishiga zamin tayyorlaydi.

Xitoyning Sharqiy va Janubiy Osiyo mintaqalarida hududiy davolari ham mavjud. Xitoyning Hindiston bilan bahsli hududi bu Arunachal Pradeshdir. Hindistondagi mustamlaka davrining yana bir bahsli merosi. 1951 yilda Tibetni bosib olgan Xitoy Himolay tog'laridagi demarkatsiya chizig'i bo'yicha Angliya-Tibet kelishuvlarining nomuvofiqligi tufayli Hindistonning Arunachal-Pradesh shtatining bir qismiga da'vo qiladi, xususan, Tavang tumanini o'z hududi deb hisoblaydi. Dunyodagi eng ko'p aholi yashaydigan ikki davlat o'rtasidagi bunday tortishuv oldindan aytib bo'lmaydiganligi tufayli xavflidir: 1962 yilda Hindiston va Xitoy o'rtasidagi durang bilan yakunlangan chegara urushi bu asosdagi yagona qurolli to'qnashuv bo'lmasligi mumkin.

Kosovo- 2008 yil 17-fevralda 1,5 million kishi bo'lgan etnik albanlar Kosovo va Metoxiya avtonom viloyatidan iborat, Serbiyadan mustaqil bo'lgan Kosovo Respublikasi (poytaxti Prishtina) tashkil topganligini e'lon qildi. Serbiya, va BMTning 193 davlatidan 94 tasi (jumladan, Rossiya) kabi bu mustaqillikni tan olmadi. Kosovo hozirda mahalliy o'zini o'zi boshqarish tizimida. "Barqarorlikni ta'minlash" uchun mintaqada NATOning Kosovo kuchlari (KFOR) kontingenti joylashgan. Vaqti-vaqti bilan Kosovodagi vaziyat yomonlashadi, buning sabablaridan biri avtonom viloyat shimolida yashovchi 100 000 kishilik (asosan nasroniy) serblar huquqlarining poymol etilishidir.

XULOSA

Bahsli hududlar muammosi doimiy ravishda o'zgaruvchan, qisqa yoki uzoq yillar davomida hal qilinadigan, yohud o'z yechimiga ega yoki ega bo'lmaydigan ko'rinishlarda bo'ladi.

Masalan, qisqa davrda hal qilinadigan bahsli hududlar muammolari bir qaraganda o'z yechimini topganday tuyulishi mumkin, ammo yillar o'tib bu muammolar qayta alanganishi, hamda yangidan-yangi kelishmovchiliklarni keltirib chiqarishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdufattokhov, S., Mahamatov, N., Ibragimova, K., Gulyamova, D., & Yuldashev, D. (2022). Supervisory optimal control using machine learning for building thermal comfort. *Operations Research and Decisions*, 32(4).
2. Худайназаров, Ф. (2023). Исламские Финансы: Проблемы И Решения. *Экономическое развитие и анализ*, 1(8), 109-114.
3. Chen, Z., Xie, M., Zu, Q., & Abdufattokhov, S. (2023). Electrical Automation Intelligent Control System Based on Internet of Things Technology. *Electrica*, 23(2).
4. qizi To'yeva, M. S. (2022, November). Yangi O'zbekiston Orifa Ayollari Va G'arb Ayollarining Jamiyatdagi Mavqeyi Va Ularning Huquqlari. In *International Conferences* (Vol. 1, No. 2, pp. 74-81).
5. Gulomova, N. (2023). Comparative Analysis of The Export Potential of The Republic of Uzbekistan within the Framework of the EAEU. *American Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 20, 17-22.
6. <https://www.eiir.eu/international-law/intemational-law-cases/kashmir-a-disputed-territory/>
7. <https://birdinflight.com/ru/infografica/spomye-territorii.htm>